

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «РІДНА ШКОЛА»
AUTONOMOUS UNIVERSITY OF ZACATECAS (MEXICO)
EUROPEAN INSTITUTE OF FURTHER EDUCATION (EIDV) (SLOVAKIA)
ISRAEL TRAUMA COALITION (ISRAEL)
Sky Tel OÜ (Estonia)

DOI <https://doi.org/10.59647/978-617-520-999-8/1>

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VII Міжнародної конференції

**Актуальні проблеми освітнього
процесу в контексті європейського вибору України**

14 листопада 2024 року

Київ
Видавництво Ліра-К
2025

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного університету будівництва і архітектури
(протокол № 27 від 29 листопада 2024 р.)*

Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України: матеріали VII Міжнародної конференції (14 листопада 2024 року). – Київ : Видавництво Ліра-К, 2025. – 728 с.

ISBN 978-617-520-999-8

У матеріалах VII Міжнародної конференції «Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України» висвітлюються актуальні питання професійної (професійно-технічної) освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід; психолого-педагогічне забезпечення освітнього процесу; сучасні виклики; сучасні проблеми викладання інженерно-технічних та гуманітарних дисциплін.

Матеріали конференції розраховані на науково-педагогічних, наукових працівників у галузі педагогіки, психології, соціології, викладачів, аспірантів, студентів, а також на соціальних педагогів, соціологів, практичних психологів і соціальних працівників.

*За зміст поданих матеріалів несуть відповідальність
їх автори.*

УДК 37.09

ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ УКРАЇНИ ДЛЯ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація: Важливим завданням вищої школи є підготовка студентської молоді до професійної придатності, до активної життєвої позиції як члена суспільства. Тож тут необхідна роль належить патріотичному вихованню, для досягнення успіху в якому належить вивченню державної символіки. Мета даної роботи -ознайомити студентів з історією походження державних символів; обґрунтувати доречність та необхідність їх появи на певних етапах розвитку і становлення держави Україна; розкрити мистецьку цінність національних символів; за допомогою творів літератури, музики, живопису, українського ужиткового образотворчого мистецтва виховувати та зміцнювати почуття патріотизму у молоді.

Ключові слова: символи, Державний Прапор України, Державний Гімн України, Державний Герб України, історія, патріотизм, збагачення уяви, естетичне сприйняття, література, музика, живопис, виховання.

В наші часи – часи глобалізації, часи невпинного прогресу в різних галузях діяльності людини – необхідно подбати про моральний стан членів суспільства. Важлива роль тут належить молоді, завдяки якій і забезпечуватиметься успіх країни, її стабільне становище поміж інших країн світу. Тому одним із завдань вищої школи є виховання покоління високоморальних будівничих держави, які вболіватимуть за країну, будуть готовими своїми діями служити її інтересам. Патріотизм також «виявляється в почутті гордості за матеріальні і духовні надбання свого народу, прагненні зберегти самобутність своєї мови, традицій предків» [4, с. 296], здатності обстоювати здобуті попередниками цінності у своїй майбутній діяльності.

Чимало засобів для утвердження у молоді почуття патріотизму знаходимо під час вивчення подій героїчної історії українського народу. І дуже ефективним та помічним матеріалом тут можуть слугувати твори мистецтва: література, музика, живопис, «адже прекрасному завжди притаманна чітка

форма» [3, с. 90]. Саме мистецькі твори впливають не тільки на розум, а і на почуття, сприяють емоційному сприйняттю явищ і подій. Адже саме мистецтво, як стверджують філософи, «кличе до вічності найвищих цінностей буття». Патріотичні почуття молоді, безперечно, формують та зміцнюють знання про державні символи України: прапор, гімн, герб. Саме вони затверджені як символи держави Конституцією України. Метою цієї роботи є не тільки ознайомити студентів із правильністю назв державних символів України за Конституцією, але й обґрунтувати доречність їх появи на певних етапах розвитку країни та розкрити мистецьку цінність цих символів.

Державний Прапор України [1, ст. 20] має назву синьо-жовтий. Інколи можемо зустріти іншу назву, яка є помилковою. Так, у баладі Володимира Сосюри «Комсомолец» читаємо: «Бій одлунав. Жовто-сині знамена // Затріпотіли на станції знов...». Буває, в суто побутових розмовах чуємо ще й іншу назву прапора - «жовто-блакитний». Правильно ж називати прапор так, як то затверджено Конституцією України: синьо-жовтий. При виготовленні самого предмета, тобто полотнища, може використовуватись і блакитна барва верхньої смуги, але блакитний – це тільки відтінок основного кольору, тобто синього. Математичні характеристики прапора – це дві рівновеликі смуги синього і жовтого кольорів; співвідношення висоти і ширини полотнища – 2 x 3.

Емоційне сприйняття нашого прапора забезпечують згадки про нього в художній літературі. Адже представники красного письменства використовують образотворчі засоби, які розширюють творчу уяву під час заглиблення читача в сам текст. Наприклад, в поезії Ліни Костенко «Біль єдиної зброї» самим серцем сприймаємо слова: «...пшеничний принцип сонячного степу». В цій метафорі легко вгадується безхмарне синє небо і жовтий пшеничний лан, тобто називаються барви Державного Прапора України.

Та і живописці не оминають можливості на своїх полотнах гармонійно поєднати ці кольори. Одним із прикладів може слугувати картина видатного художника Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану» (1876), над якою він працював більше десяти років. На лівому плані полотна, одразу за постаями колоритних козаків, видніються два списи. Один із них розфарбований синьою та жовтою смугами, інший – червоною і чорною. Це не випадковий збіг у поєднанні кольорів, в якому кожен окремий майстер може вбачати гармонійність. Пригадаємо, наприклад, картини видатного голландського художника сімнадцятого століття Яна Вермеєра. В багатьох

полотнах цього митця, що експонуються у відомих картинних галереях світу, одразу впадає в око поєднання синього і жовтого кольорів. Можна тут назвати такі роботи: «Служниця з глечиком молока» (Амстердам), «Майстерня живописця» (Відень), «Дівчина з перлиною сережкою» (Гаага). Але цей збіг не несе жодного символічного навантаження, просто засвідчує уподобання автора. А вже у картині згаданого Іллі Рєпіна списи розмальовані «символічними» кольорами. Видатний художник, який прожив в Україні два десятки років та був потомком козаків знаменитого Чугуївського полку, добре знав звичаї українського народу, особливості його побуту, завжди з філігранною точністю відтворював деталі вбрання українців на своїх численних картинах. Окрім того, в процесі створення картини «Запорожці...» він постійно консультувався з видатним українським істориком, фольклористом, археологом, етнографом Дмитром Яворницьким. Саме цей вчений вніс найвагомійший вклад у вивчення історії Запорізької Січі; не дивно, що в наукових колах його прозвали «козацьким батьком».

Хто ж, як не Яворницький, неодноразово протягом багатьох років самовідданої праці звинувачуваний у націоналізмі і навіть сепаратизмі, знав про глибокий символізм для українців отого поєднання синього та жовтого, червоного та чорного кольорів. Цими знаннями відомий історик постійно ділився із вже не менш відомим художником. Про безперечну значимість Дмитра Яворницького для триумфального успіху картини Іллі Рєпіна «Запорожці...», про міцний інтелектуальний і духовний зв'язок цих двох видатних людей засвідчує цілий ряд фактів, які будуть також цікавими для студентів: художник писав листи своєму знаменитому консультантові - неперевершеному знавцю старовини – саме українською мовою; змалював образ писаря – центральної постаті серед козацького гурту – саме з Яворницького; перший ескіз майбутньої картини подарував саме цьому мудрому другові і наставнику. Тож синьо-жовте дrevко списа на картині «Запорожці пишуть листа турецькому султану» - це також результат їхньої співпраці.

Яскравим прикладом звернення сучасних живописців до гармонійного поєднання у своїх роботах кольорів нашого прапора є картини лауреатки Національної премії імені Тараса Шевченка, головної художниці Національного академічного театру опери і балету Марії Левитської. Невдовзі після початку повномасштабного вторгнення ворожого російського війська на територію України мисткиня створила серію картин «Маріуполь. Бестіарій війни». Зображені на тлі чистого неба, ніби осяяні золотавим світлом образи

Матері Божої з покаліченим дитям, їхні ж постаті у «П'єті» із вже загиблим і теж покаліченим Ісусом своєю колірною гамою потужно контрастують із чорним воронням на оголених деревах, гілки яких трансформуються у загребуші ворожі п'ястуки. До слова, кошти із продажу картин із четвертого циклу цієї серії, на яких майстриня відтворила красу квітів, були спрямовані до Київського військового клінічного госпіталю – на лікування та протезування важкопораненого воїна.

Цими прикладами про творчість двох відомих художників – Іллі Рєпіна та Марії Левитської, безперечно, далеко не вичерпується звернення митців до символічного поєднання синьої та жовтої барв. Таке поєднання можна спостерегти у творах багатьох видів і жанрів образотворчого мистецтва. Це і розписи на виробах із кераміки, на килимах, рушниках, скатертинах тощо. Все частіше на вишитих сорочках, блузах, сукнях, інших предметах вишитого вбрання можна побачити ці кольори та їхні відтінки.

Державний Прапор України майорить на куполі Верховної Ради України, на будівлях державних установ, підприємств, навчальних закладів. Він є невід'ємним атрибутом на урочистостях, коли піднімається на флагштоку або ж виставляється в залі під час переговорів. Синьо-жовте знамено - показник причетності до ідеї національного самоствердження кожної людини чи групи людей.

Ще до прийняття статусу незалежної держави тисячами синьо-жовтих прапорів замайорили велелюдні мітинги. А 21 січня 1990 року відбулося символічне об'єднання столиць двох державних формацій 1918 року – Львова і Києва - з нагоди Акта Злуки Української Народної Республіки із Західноукраїнською Народною Республікою. Між цими містами вишикувався кількасоткілометровий людський ряд під синьо-жовтими прапорами, створивши «Живий ланцюг» єднання [2, с. 476].

Неможливо без зворушення спостерігати, як наші захисники огортають себе синьо-жовтим знаменом, ступивши після виснажливого полону на рідну землю. Прапор для них - це символ Батьківщини, це засвідчення їхньої відданості своєму народу, їхнього патріотизму, це їхній оберіг. Таке ж відчуття гордості за свою країну з'являється і тоді, коли на знак пошанування переможців чи призерів спортивних змагань підіймається синьо-жовте полотнище Державного Прапора України.

Ще одним із мистецьких творів - вже поетично-музичних – є Державний Гімн України [1, ст. 20]. Він теж належить до державних символів. Цей символ створений завдяки поєднанню двох видів мистецтва: літератури та музики.

Літературна частина збагачує уяву, а музика «гармонізує почуття, привносячи ритм і лад, підносить душевний стан» [3, с.215]. Студентам цікаво буде дізнатися, що вперше пісня «Ще не вмерла Україна» була виконана у 1865 році у м. Перемишлі на Шевченкових роковинах. Музику створив композитор Михайло Вербицький, а слова – поет, етнограф, громадський діяч Павло Чубинський. Рукописи авторів зберігаються в архівному відділі бібліотеки ім. В. Стефаника у м. Львові. Пісня була національним гімном за часів УНР та ЗНР. І не випадково синонімом слова «гімн» є слово «славень».

Музику гімну Верховна Рада України затвердила 15 січня 1992 року, а текст – 6 березня 2003 року. Тоді виправили рядок «Ще не вмерла Україна...» на «Ще не вмерла України...». Особливе розуміння причетності молодих людей до життя своєї країни можна спостерегти у час особистого проспівування кожним цієї урочистої пісні. Цілу хвилю емоцій породжує та ситуація, коли під час проспівування людина прикладає праву руку до серця. Достеменно, особисте виконання є важливим для посиленого заглиблення в суть. Адже, як стверджував Кант, якщо основу краси «ми повинні шукати поза собою, то основа піднесеного міститься в нас самих» [3, с. 90].

Державний Герб України також є одним із наших державних символів [1, ст. 20]. Це тризуб золотистого кольору. Його умовно називають малим гербом, оскільки запропоновані групою художників інші зображення ще не пройшли процесу затвердження Верховною Радою України. Цей символ відомий з давніх часів нашої історії – Знак Княжої Держави Володимира Великого [1, ст.20]. При княжому дворі карбували монету, на якій і був зображений тризуб. З того часу минуло вже більше тисячі років. Студентам, які з історичних книжок знають про походи князя, цікаво буде почути також про його беззаперечний авторитет і в Київській державі, і за її межами. Православна церква проголосила Володимира Святим як хрестителя Русі. А в народі, як свідчать давні биліни, князя з благоговінням називали «Красним сонечком» [9, с.39].

Насамкінець варто назвати ще один невід'ємний атрибут – державну мову. Їй присвячена стаття 10. Конституції України, де проголошено: «Державною мовою на території України є українська мова, яка використовується в усіх сферах суспільного життя» [1, ст. 10].

Для студентів кожного факультету КНУБА заплановане засвоєння ними навчальної дисципліни «Основи академічного письма». Викладачі кафедри мовної підготовки і комунікації володіють досить обширним обсягом матеріалів, які використовуються на лекціях, практичних заняттях, при

підготовці літературно-мистецьких заходів. Любов і повагу до рідної мови висловлювали видатні українські державні діячі, письменники, публіцисти. І ці висловлювання, цитати з літературних творів, є ефективним, вдячним матеріалом для утвердження патріотизму молоді [3, с. 57].

Звісно, не зайвим буде передусім нагадати, який тернистий шлях гонінь та заборон судився нашій рідній українській мові. Адже час від часу у позаминулому столітті виходили укази із суворими заборонами щодо друкування українською мовою преси та художньої літератури, щодо неможливості навчатися українською в закладах освіти, була проголошена заборона українських вистав тощо. Чого варті були сумнозвісні приснопам'ятні Валуєвський циркуляр (1863) і Емський указ (1876). Та і після повалення царату, в радянські часи, повсюдно нав'язувалось домінування російської. Скільки доль найкращих синів і дочок України було понівечено тільки через те, що відстоювали національну ідентичність, боролися за утвердження української мови, національної культури [2, с. 418 - 427]. Дорогоцінне надбання нашого народу – рідна мова – також є предметом гордості українців, нашим символом.

У творчості митців цей символ посилюється іншими, вже художніми символами, створеними за допомогою метафор, порівнянь, інших образотворчих засобів. Так, у Лесі Українки слово – це зброя. Панас Мирний назвав мову «дорогоцінною скарбницею», в яку народ вкладає і своє давнє життя, і мрії про майбутнє. Максим Рильський порівнює мову з чутливим і ранимим паростком виноградної лози, який треба особливо ретельно доглядати. Заповітом же Олесея Гочара є слова: «Мова – це доля нашого народу». Окрім вивчення творчості письменників, особливо ефективними у вихованні патріотизму є щорічні відзначення Дня української писемності і мови, проведення олімпіад, зустрічі з письменниками та літературознавцями в університеті, в бібліотеках, в Будинку письменників України, в Національному музеї літератури.

Отже, результатом виховання гідного покоління - людей з честю, гідністю, відповідальністю, з моральним усвідомленням сенсу життя та свого обов'язку перед Батьківщиною - сприяє глибинне усвідомлення високого і важливого значення державних символів України. Викладач доносить до студента знання про найдорожчі цінності, які у цих символах закладені. І коли в процесі ознайомлення із фактами, подіями ще й долучати мистецькі досягнення, які позитивно впливають на емоції, це дає високу ефективність у вихованні патріотичної життєвої позиції молоді.

Список використаних джерел

1. Конституція України
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. В'ятрович В. Україна. Історія з грифом «Секретно». Харків, 2023. 512 с.
3. Левчук Л.Т. Естетика. Київ: Вища школа, 1997. 399 с.
4. Тофтул М.Г. Сучасний словник з етики. Житомир: ЖДУ, 2014. 416 с.
5. Гатальська С.М. Філософія культури: підручник для студентів вузів. Київ: Либідь, 2005. 328 с.
6. Ингарден Р. Художні цінності та естетичні цінності // Філософська думка, 2005, № 6, с. 65 – 87.
7. Утюж І.Г., Спиця Н.В., Мегрелішвілі М.О. Етика та естетика: Навчальний посібник. Запоріжжя, 2019. 74 с.
8. Черепанова С.О. Філософія освіти і педагогіка: цінності культури. Львів, 2007. 392 с.
9. Галушко К.Ю. та ін. Усе найцікавіше про історію і звичаї України. – Харків: Віват, 2018. – 320 с.

УДК 159.9

*Сова Маргарита Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології, педагогіки та суспільних дисциплін
Державного податкового університету;
Деніжна Світлана Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри психології, педагогіки та суспільних дисциплін
Державного податкового університету*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

У сучасний період повномасштабної військової агресії набуває актуальності подолання дефіциту висококваліфікованих наукових і освітніх кадрів, співробітників дослідницьких установ і організацій. Недостатній рівень затребуваності у конкурентоздатних наукових і технічних фахівців відповідно до соціальних запитів суспільства зумовлений певними причинами. Серед них виокремлюється еміграція вчених у ті країни, де вище оплачується висококваліфікована праця. При цьому навчання, стажування або підвищення кваліфікації за кордоном розглядається як кар'єрний ліфт перш за все

<i>Рябчун Олена Василівна, Калениченко Руслан Арсенович</i> ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВИКЛАДАЧІВ ТА СТУДЕНТІВ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТИВ	398
<i>Савицька Анна Юрійвна</i> ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	400
<i>Савіна Інна Олександрівна, Шостаківська Надія Михайлівна</i> ІНТЕГРАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ В УКРАЇНСЬКУ ОСВІТНЮ СИСТЕМУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	402
<i>Самусь Тетяна Володимирівна, Опанасенко Віталій Петрович</i> ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНО-РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	405
<i>Святенко Тетяна Ігорівна</i> ЛІДЕРСТВО ТА СУСПІЛЬСТВО – ОСНОВНІ ТЕОРІЇ	409
<i>Скриник Мирослава Віталійвна, Скриник Ліна Миколаївна</i> ЩОДО ПРОБЛЕМИ БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	412
<i>Сметанська Марія Іванівна</i> ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ УКРАЇНИ ДЛЯ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	416
<i>Сова Маргарита Олександрівна, Деніжнє Світлана Олександрівна</i> СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ.....	422
<i>Соколова Ірина Вадимівна, Гончаренко Марія Вячеславівна</i> СЕРВІСИ ГЕНЕРАЦІЇ ЗОБРАЖЕНЬ ЯК ПСИХОЕМОЦІЙНЕ ВІДНОВЛЕННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО СТРЕСУ.....	428
<i>Соколова Ірина Вадимівна, Щербань Юлія Вікторівна, Таченко Оксана Олександрівна</i> СЕРВІСИ ГЕНЕРАЦІЇ ЗОБРАЖЕНЬ, ЯК ПСИХОЕМОЦІЙНЕ ВІДНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ.....	430
<i>Ставничий Анатолій Миколайович</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ	432

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Збірник матеріалів

VII Міжнародної конференції

(Київ, 14 листопада 2024 року)

Керівник видавничого проєкту *Віталій Зарицький*

Підписано до друку 03.01.2025. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. аркушів – 42,31. Обл.-вид. аркушів – 35,24.
Тираж 300

Виготовлювач: ТОВ «Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03142, м. Київ, вул. В. Стуса, 22/1
тел.: (050) 462-95-48; (067) 820-84-77
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net